

PRZEDMIOTY HUMANISTYCZNE W PROGRAMACH NAUCZANIA W SZKOŁACH WYŻSZYCH

Przedstawiamy poniżej dokumenty obrazujące starania Krajowej Sekcji Nauki NSZZ "Solidarność" o racjonalne wytyczenie miejsca nauk ogólnokształcących i humanistycznych w polskich uczelniach wyższych. Jest to sprawa ważna, gdyż dotyka bardzo wielu osób, ale przede wszystkim dlatego, że takie czy inne jej rozstrzygnięcie zadecyduje o kształcie uczelni wyższych i w rezultacie o wykształceniu polskiego inteligenta.

Redakcja

1

Krajowa Sekcja Nauki, NSZZ "Solidarność"
Zespół ds. Nauczania Humanistyki.
Politechnika Warszawska, Gmach Główny
00-661 Warszawa

Minister Edukacji Narodowej
Prof. dr hab. Andrzej Stelmachowski

APEL

Przedstawiciele nauk humanistycznych nauczający w wyższych uczelniach Polski zgrupowani wokół Krajowej Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność” w wyniku obrad w Warszawie w dniu 8 czerwca 1991 zwracają się do Pana z następującym apelem:

Minione dwa lata dokonywania się przemian społecznych w Polsce przyniosły usamodzielnienie się programowe i organizacyjne szkół wyższych. Nie zawsze zmiany te są racjonalne. W wielu uczelniach pod wpływem resentymentów oraz partykularnych interesów dokonuje się rażącej eliminacji przedmiotów ogólnokształcących i humanistycznych.

Władze takich uczelni nie zapewniają wykładowcom możliwości przedstawienia indywidualnych propozycji wykładowych, zaś studentom szans, aby wybierali interesujące ich zajęcia z tych nauk. Dokonuje się odgórną, administracyjną redukcji powyższych przedmiotów do wymiaru karykaturalnego, niezgodnego z tradycjami edukacji europejskiej i nieporównywalnego z normami uczelni zachodnich. Dochodzi do rozwiązania całych jednostek dydaktycznych. Jest to proces niekontrolowany i żywiołowy. Obejmuje nawet uniwersytety. (Załączamy do APELU materiały ilustrujące ten proces).

Sytuacja powyższa wymaga interwencji. Idzie o poziom wykształcenia elity narodu, która w sytuacji dramatycznych zmian społecznych powinna posiadać elementarną choćby wiedzę humanistyczną.

Podkreślamy z całą mocą, że nie sprzeciwiamy się koniecznym zmianom strukturalnym i personalnym na uczelniach i w najmniejszej mierze nie kwestionujemy autonomicznych decyzji władz uczelnianych. Niepokoi nas wyraźna tendencja do likwidowania nauczania humanistyki, a nie jej poszczególne przypadki.

Uważamy za pożądane, aby Ministerstwo wyraziło stanowczo swą opinię w powyższej sprawie. Potrzeba opinii ministerialnej jest tym większa, że w środowiskach akademickich szerzy się pogląd, iż MEN sprzyja ograniczaniu nauczania humanistyki widząc w tym źródło rezerw finansowych dla uczelni. Sądzymy, że interwencja Ministerstwa polegająca na wyrażeniu opinii nie przeczy tu zasadzie autonomii szkół wyższych.

Naszym zdaniem, interwencja Ministerstwa, na którego czele Pan stoi powinna dotyczyć następujących kwestii:

1. Przypomnienia, że dyplom magistra promuje do grupy społecznej zwanej INTELIGENCJĄ, ta zaś poza obowiązkami zawodowymi ponosi szczególną odpowiedzialność za stan kultury narodowej. Ten obowiązek ogólnospołeczny trudno jest wypełnić bez pewnego zasobu wiedzy humanistycznej. Uważamy, że Ministerstwo bądź Rada Główna Szkolnictwa Wyższego określając wymogi uzyskiwania dyplomów, czy też tzw. minima programowe dla poszczególnych kierunków studiów, powinny zawrzeć w nich klauzulę dotyczącą edukacji ogólnokształcącej w postaci np. procentowego wskaźnika udziału takich przedmiotów spośród przedmiotów ściśle zawodowych.

2. Przypomnienia, że autonomia uczelni nie oznacza ograniczania praw wykładowców do składania bogatej oferty dydaktycznej, zaś studentom odbierania możliwości wyboru treści i formy zajęć. Wprost przeciwnie.

3. Zalecenia władzom uczelni zachowania umiaru i racjonalności w rozwiązywaniu placówek dydaktycznych związanych z przedmiotami ogólnokształcącymi.

Uważamy, że sprawy powyższe należą do fundamentalnych zagadnień nauczania akademickiego. Są to jednocześnie sprawy pilne.

Ze swej strony Krajowa Sekcja Nauki NSZZ „Solidarność” deklaruje kontynuowanie akcji zmierzającej do naprawy nauczania humanistyki na uczelniach wyższych.

Antoni Waliczek, Pol. Śląska; Eugenia Potulicka, UAM; Leopold Zgoda, AE, Kraków; Janusz Stelmaszczyk, Pol. Szczecińska; Ewa Kubiak, Pol. Szczecińska; Mariusz Moryń, UAM; Marek Wykurz, Pol. Warszawska; Jan Chałampowicz, Pol. Poznańska; Ewa Chmielecka, SGH; Jolanta Stypułkowska, WSRP Siedlce; Halina Misiewicz, WSPR Siedlce; Jagna Dankowska, AM Warszawa; Maciej Kałuszyński, Pol. Wrocławska; Stefan Symotiuł, UMC-S; Elżbieta Dworzańska-Konopacka, Pol. Łódzka; Adam Olejniczak, Pol. Łódzka; Witold Wencel, Pol. Łódzka; Jerzy Loba, Pol. Łódzka; Leszek Kożuchowski, UMK; Leszek Cichobłaziński, Pol. Częstochowska; Grzegorz Szulczewski, SGH; Ewa Hope, Pol. Gdańska.

Warszawa, 8 czerwca 1991

II

INFORMACJA O STANIE NAUCZANIA PRZEDMIOTÓW HUMANISTYCZNYCH NA NIEKTÓRYCH UCZELNIACH

(NA PODSTAWIE DYSKUSJI NA SPOTKANIU ZESPOŁU DS. NAUCZANIA HUMANISTYKI
PRZY KSN NSZZ "SOLIDARNOŚĆ" W DNIU 8 CZERWCA 1991)

Dyskusja ujawniła cztery niebezpieczne tendencje w praktyce nauczania przedmiotów humanistycznych, a w szczególności filozofii.

1. Daje się zaobserwować zmniejszanie ilości takich zajęć (uniwersytety, akademie), czy wręcz ich rugowanie (politechniki). Zajęcia w wymiarze obowiązującym przed 1989 rokiem prowadzone są tam, gdzie nie podjęto jeszcze żadnej reformy studiów. 2. Przedmioty ekonomiczne i parazawodowe uznawane zostają przez władze uczelni za edukację humanistyczną (patrz powstające studia menedżerskie). 3. Kłopoty finansowe uczelni wykorzystywane są jako argumentacja za likwidowaniem lub ograniczaniem zajęć z humanistyki. 4. Redukcje obejmują głównie młodych (asystentów i adiunktów) pracowników nauki, zwłaszcza tam, gdzie w miejsce seminariów i konwersatoriów wprowadza się wykłady, jako podstawową formę nauczania.

SYTUACJA NA POSZCZEGÓLNYCH UCZELNIACH

Politechnika Gdańska: filozofia pozostała jako jeden z przedmiotów do wyboru na wszystkich wydziałach prócz jednego. Instytutowi pozostawiono rok czasu, sugestia przyłączenia się do Inst. Organizacji i Zarządzania.

Politechnika Szczecińska: powstał Międzyuczelniany Instytut Nauk Społecznych po rozwiązaniu studiów przedmiotów społecznych na uczelniach szczecińskich.

Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu: redukcja zajęć na wydziałach matematycznym, fizycznym, chemicznym, zastępowanie ćwiczeń przez wykłady bez egzaminu.

Politechnika Poznańska: tendencje likwidatorskie, jeden przedmiot humanistyczny obligatoryjny, dwa do wyboru, niski, czasem żenujący poziom wykładów.

Politechnika Warszawska: Instytut Nauk Ekonomiczno- Społecznych do rozwiązania, niepewność co po nim. Prócz jednego wydziału znaczna redukcja zajęć (do 60 godzin). Zastępowanie filozofii ekonomią.

Szkoła Główna Handlowa: wydziały zredukowały ilość zajęć bądź całkowicie je zlikwidowały. Dzięki wprowadzonej od tego roku reformie, na tzw. Studium Podstawowym studenci obligatoryjnie mieć będą 105 godzin nauk humanistycznych w ciągu trzech semestrów, zaś w toku studiów indywidualnych zestaw specjalistycznych seminariów do wyboru.

ASP w Warszawie: powiększenie wymiaru zajęć z filozofii do 4 lat!

AM w Warszawie: na razie redukcja zajęć do ok. 60 godzin, być może powiększenie w przyszłości.

WSPR w Siedlcach: powiększenie ilości zajęć z intencją utworzenia Wydziału Humanistycznego.

Politechnika Częstochowska: Instytut Nauk Hum. ulega rozwiązaniu z dniem 1 września. Eliminacja filozofii na rzecz przedmiotów zawodowych. Z katedry zatrudniono tylko jednego pracownika w Inst. Organizacji i Zarządzania.

Politechnika Łódzka: rozwiązanie Studium Filozofii.

Politechnika Śląska: redukcja do 90-60 godzin, głównie wykłady.

Politechnika Wrocławska: 180 godzin przedmiotów humanistycznych, wybór seminariów przez studentów, lecz w przyszłym roku wstępny wybór przez dziekanów. Tendencja do redukcji zajęć z filozofii.

Politechnika Lubelska: 90 godzin, głównie wykłady prowadzone przez pracowników KUL.

UMC-S: na 9 wydziałach tylko 1 prowadzi filozofię obowiązkowo. Ograniczenia do 60 godzin wykładów.

Kraków: w AE obligatoryjnie jeden przedmiot humanistyczny przez dwa lata; w AWF katedra uległa likwidacji, w WSP rna ulec likwidacji; w AM wskutek włączenia do UJ znaczna redukcja kadry rodzimej, studenci korzystają z usług Uniwersytetu.

III

PREZYDIUM RADY GŁÓWNEJ
SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

W obliczu dokonującego się zbliżenia między Polską a krajami Zachodu z zainteresowaniem i aprobatą obserwujemy wysiłki podejmowane przez Radę Główną zmierzające do takiej przebudowy szkolnictwa wyższego, aby dyplomy polskich uczelni były porównywalne z dyplomami szkół zachodnich, a ich profil i poziom nauczania był podobny.

W tym kontekście poważny niepokój budzi sytuacja w nauczaniu przedmiotów humanistycznych na polskich uczelniach pozauniwersyteckich, a nawet na niektórych uniwersytetach.

Na uczelniach zachodnich system zaliczania zajęć sprawia, że przedmioty ogólnokształcące stanowią ok. 20% programu, który student musi zrealizować dla uzyskania dyplomu. Uczelnie, które nie zawarły w swej ofercie dydaktycznej odpowiedniej ilości takich zajęć, mogą mieć kłopoty z uznaniem ich dyplomów przez stowarzyszenia zawodowe. Przy całym szacunku dla czystego profesjonalizmu absolwentów, w krajach tych ceni się także ich wykształcenie ogólne, uważając je za gwarancję wysokich kwalifikacji zawodowych i właściwego wypełniania funkcji społecznych.

W Polsce natomiast dąży się do eliminacji humanistyki z programów studiów wyższych. Stwierdzamy to z całą powagą i niepokojem, opierając się na danych, jakie zgromadziliśmy w roku akademickim 1990/91. Na większości uczelni ograniczono zajęcia z filozofii, teoretycznej socjologii czy psychologii. Logika, z małymi wyjątkami, jest praktycznie nieobecna w programach. Na kilku uczelniach zlikwidowano zakłady filozofii, zaś instytuty nauk społecznych zastępowane są kursami menadżerskimi, najwidoczniej w przekonaniu, że praktyczna wiedza ekonomiczna jest substytutem wykształcenia humanistycznego.

Utrzymanie tej tendencji oznacza zwiększenie dystansu kulturowego absolwentów polskich uczelni w stosunku do absolwentów uczelni krajów rozwiniętych, ich gorsze kwalifikacje zawodowe i nieporównywalność uzyskiwanych przez nich dyplomów. Nauczanie humanistyki w Polsce w chwili obecnej ma tym większe znaczenie, że po dziesięcioleciach panowania wzorców kulturowych realnego socjalizmu, najsilniejszą barierą dla zmian społecznych i gospodarczych stanowi mentalność ludzka. Edukacja humanistyczna ułatwia przełamywanie zakorzenionych stereotypów, powinna być więc w szczególności dostępna w szkołach wyższych, które kształtować mają elity intelektualne i społeczne narodu. Uważamy, że działania wszelkich instytucji, którym na sercu leży wykształcenie młodej polskiej inteligencji powinny prowadzić w kierunku podniesienia poziomu edukacji humanistycznej na uczelniach, a nie ich likwidacji.

Wiemy, iż Rada Główna opracowuje obecnie jednolite standardy uzyskiwania dyplomów określonych kierunków studiów, czyli tzw. minimalne wymogi programowe. Skutecznym narzędziem promowania edukacji humanistycznej w programach studiów byłoby włączenie do minimów klauzuli, nakazującej zaliczenie pewnego pensum zajęć ogólnokształcących, jako zajęć niezbędnych dla uzyskania dyplomu. Mogłoby ono mieć postać wskaźnika procentowego (w zależności od kierunku, np. 4-6% ogólnego czasu studiów) w niczym nie narzucającego uczelniom rodzaju czy trybu prowadzenia tych zajęć. Gorąco apelujemy do Prezydium Rady Głównej o rozważenie możliwości wprowadzenia takich wskaźników do minimalnych wymogów programowych.

Warto zauważyć, że działania prowadzące do zahamowania usuwania humanistyki z programów studiów stanowiłyby nawiązanie nie tylko do współczesnych programów nauczania na uczelniach zachodnich. Jakże w Polsce można znaleźć godne naśladowania przykłady, jak wydział Ekonomii KUL, gdzie filozofia i etyka wykładana jest w wymiarze 400 godzin. Również w II Rzeczypospolitej humanistyka odgrywała istotną rolę na uczelniach pozauniwersyteckich, czego przykład stanowić może słynna, kierowana przez prof. Kazimierza Ajdukiewicza Katedra Filozofii i Metodologii Nauk na Politechnice Lwowskiej.

Oby te wzorce i tradycje przyświecały pracom Rady w najbliższym czasie!

Zespół ds. Nauczania Humanistyki przy Krajowej
Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność”

Warszawa, 23 września 1991

IV

INFORMACJA O SESJI ORGANIZOWANEJ PRZEZ ZESPÓŁ DS. NAUCZANIA HUMANISTYKI PRZY KSN NSZZ "SOLIDARNOŚĆ"

Zespół ds. Nauczania Humanistyki pragnie zorganizować w pierwszych tygodniach semestru letniego 1992 roku sesję naukową poświęconą potrzebie nauczania przedmiotów humanistycznych na uczelniach wyższych. Sesja nosić będzie tytuł "Spór o treści humanistyczne wykształcenia wyższego" i zostanie zorganizowana pod egidą Krajowej Sekcji Nauki NSZZ "Solidarność" przy współpracy Ośrodka Rozwoju Studiów Ekonomicznych Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Celem sesji będzie zgromadzenie argumentów na rzecz nauczania humanistyki na wyższych uczelniach. Leszek Koźuchowski z UMK przedstawi pracę o wartościach akceptowanych przez studentów uniwersytetów. Zaprezentowane zostaną dwa referaty mówiące o potrzebie humanistycznego kształcenia przyszłych ekonomistów (Ewa Chmielecka i Grzegorz Szulczewski), inżynierów (Ulryk

Schrade), artystów (Jagna Dankowska), oraz studentów innych kierunków studiów. W pracach tych dyskutowane będzie znaczenie wykształcenia humanistycznego dla wypełniania obowiązków profesjonalnych i społecznych wymienionych grup zawodowych. Ponadto przedstawione zostaną przykładowe oferty programowe przydatne w kształceniu studentów tych kierunków.

O dokładnym terminie, miejscu i programie sesji organizatorzy powiadomią redakcję "Edukacji Filozoficznej".

Organizatorzy sesji z radością powitają wszelkie sugestie dotyczące jej programu, jak też chęć uczestnictwa w niej. Wszelką korespondencję prosimy kierować na adres:

Zespół ds. Nauczania Humanistyki
Krajowa Sekcja Nauki NSZZ "Solidarność"
Politechnika Warszawska, Gmach Główny
00-661 Warszawa